

בית המדרש "תורת דוד"
ע"ש הגה"צ רבי דוד בר חן זצ"ל - רבה של שדרות,
והרבנית רות בר חן ע"ה

"תורת דוד"

השיעור השבועי

פרשת חיי שרה

תשפ"ב

(שנה ו', גליון מס' 215)

שיעורי הרב אליהו בר חן

e0527191965@gmail.com | 052-719-1965

**השיעור השבועי עם הרב אליהו בר חן,
מתקיים בכל יום שלישי, בבית הכנסת "כתר תורה" -
ניסנית,
ביישוב ניצן ב'**

זמן תחילת השיעור:

שעון חורף - 19:45

שעון קיץ - 20:00 (כאשר זמן צאת הכוכבים מתארך,

השיעור מתקיים מיד לאחר תפילת ערבית)

לקבלת הגליון השבועי בדוא"ל:

נא שלחו הודעה, לכתובת k.torat.david@gmail.com

תחת הכותרת "גליון שבועי"

זמני כניסת ויציאת השבת:

רבינו תם:	יציאה:	כניסה:	
19:09	18:29	17:17	ירושלים:
19:05	18:30	17:31	תל אביב:
19:06	18:29	17:21	חיפה:
19:09	18:32	17:35	באר שבע:

הלימוד, מוקדש לרפואתם השלימה, של:

שמחה בת זוהרה
רות חפציבה בת פרלה
שושנה סולטנה בת מרים
אמירה בת נעמי
שרה בת סוליקא
דינה בת סוליקא
אסתר בת תמר

יוסף דהאן בן רחל
רפאל פנחס בן מרים רמו
משה בן אסתר
חיים נתן צבי בן שרה
מאיר בן נעמי
אפי בן קונפיטה
מרדכי בן רינה

פרשת חיי שרה התשפ"ב

"גדולה שמושה של תורה, יותר מלימודה"

א. "ואברהם זקן, בא בימים, ויהוה ברך את אברהם בכל. ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו, המשל בכל אשר לו, שים נא ידך תחת ירכי. ואשבעך ביהוה אלהי השמים ואלהי הארץ, אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני, אשר אנכי יושב בקרבן. כי אל ארצי ואל מולדתי תלך, ולקחת אשה לבני ליצחק", (בראשית, כד', א' - ד').

"ויושם לפניו לאכל, ויאמר לא אכל, עד אם דברתי דברי, ויאמר דבר. ויאמר, עבד אברהם אנכי. ויהוה ברך את אדני מאד, ויגדל, ויתן לו צאן ובקר, וכסף וזהב, ועבדים ושפחות, וגמלים וחמרים. ותלד שרה אשת אדני, בן לאדני, אחרי זקנתה, ויתן לו את כל אשר לו. וישבעני אדני, לאמר, לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בארצו. אם לא אל בית אבי תלך ואל משפחתי, ולקחת אשה לבני. ואמר אל אדני, אלי לא תלך האשה אחרי. ויאמר אלי, יהוה אשר התהלכתי לפניו, ישלח מלאכו אתך, והצליח דרכך, ולקחת אשה לבני, ממשפחתי ומבית אבי. אז תנקה מאלתי, כי תבוא אל משפחתי, ואם לא יתנו לך - והיית נקי מאלתי. ואבא היום אל העין, ואמר, יהוה אלהי אדני אברהם, אם ישך נא מצליח דרכי אשר אנכי הלך עליה. הנה אנכי נצב על עין המים, והיה העלמה היצאת לשאב, ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מכדך. ואמרה אלי, גם אתה שתה וגם לגמליך אשאב, הוא האשה אשר הכיח יהוה לבן אדני ... ואשאל אתה, ואמר, בת מי את, ותאמר, בת בתואל בן נחור, אשר ילדה לו מלכה, ואשם הנזם על אפה, והצמידים על נדיה. ואקד ואשתחוה ליהוה, ואברך את יהוה אלהי אדני אברהם, אשר הנחני בדרך אמת - לקחת את בת אחי אדני לבנו ... ועתה, אם ישכם עשים חסד ואמת את אדני, הגידו לי, ואם לא - הגידו לי, ואפנה על זמין או על שמאל. ויען לבן ובתואל, ויאמרו, מיהוה יצא הדבר, לא נוכל דבר אליך רע או טוב. הנה רבקה לפניך, קח ולך, ותהי אשה לבן אדניך, כאשר דבר יהוה", (בראשית, כד', לג' - נא').

ב. על הפסוק (בראשית, כד' - ב'):

"וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עֶבְדוֹ זֶקֶן בֵּיתוֹ, הַמְשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי,"
דרשו רבותינו ז"ל (בראשית רבה, פרשה נט', ח'):
" וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עֶבְדוֹ זֶקֶן בֵּיתוֹ - שְׁהֵיהָ זִיו אִיקוֹנִין שְׁלוֹ, דוֹמָה לוֹ.
הַמְשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ - שְׁהֵיהָ שְׁלִיט בְּיָצְרוֹ, כְּמוֹתוֹ."
והנה, במסכת יומא (כח' ע"ב), דרשו רבותינו ז"ל:
"אליעזר עבד אברהם, זקן ויושב בישיבה היה,
שנאמר ¹, ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו.
המושל בכל אשר לו' ² - אמר רבי אלעזר, שמושל בתורת רבו.
הוא דמשק אליעזר' ³ - אמר רבי אלעזר, שדולה ומשקה מתורתו של רבו
לאחרים".
עוד מצינו בגודל מעלתו וקדושתו של אליעזר עבד אברהם ⁴ :
"תשעה נכנסו בחייהם בגן עדן, ואלו הן -
חנוך בן ירד, ואליהו, ומשיח, ואליעזר עבד אברהם, וחירם מלך צור, ועבד מלך
הכוש, ויעבץ בנו של רבי יהודה הנשיא, ובתיה בת פרעה, וסרח בת אשר,
ויש אומרים, אף רבי יהושע בן לוי".
ג. והנה, בסיבת הדבר שהאריכה התורה הקדושה בכל קורותיו של אליעזר,
הן בתפילתו ומציאתה של רבקה אמנו ע"ה, והן בסיפור הדברים שסיפר לבתואל
ומשפחתו,

¹ בראשית, כד' - ב'.

² שם.

³ בראשית, טו' - ב'.

"וַיֹּאמֶר אַבְרָם, אֲדֹנָי יְהוִה מַה תַּתֶּן לִי, וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי, וְבֵן מִשְׁק בֵּיתִי הוּא דְמִשְׁק אֱלִיעֶזֶר."

⁴ מסכת דרך ארץ זוטא, פרק א', ט'.

דרשו רבותינו ז"ל (בראשית רבה, פרשה ס', ח'):
"אמר רבי אחא, יפה שיחתן של עבדי בתי אבות, מתורתן של בנים,
פשתו של אליעזר, שנים ושלשה דפים הוא אומר וְשֹׁנֵה,
וְשָׂרָץ, מגופי תורה -
ואין דמו מטמא כבשרו, אלא מרבו המקרא".
והדבר תמוה ביותר:
היאך שיחתן של עבדי בתי אבות, גדולה יותר מגופי התורה הקדושה.

ד. אמרו רבותינו ז"ל (עירובין, נג' ע"א):
"אמר ר' יוחנן, לבן של ראשונים - כפתחו של ⁵ אולם,
ושל אחרונים - כפתחו של ⁶ היכל,
ואנו - כמלא נקב ⁷ מחט סידקית",
וביאר שם רבותינו ז"ל, מי הם אותם הראשונים והאחרונים:
"ראשונים - ר"ע,
אחרונים - ר"א בן שמוע.
איכא דאמרי -
ראשונים - ר' אלעזר בן שמוע,
אחרונים - ר' אושעיא בריבי.
ואנו כמלא נקב מחט סידקית,
אמר אביי, ואנן כי סיכתא בגודא ⁸ לגמרא,

⁵ של בית המקדש, לפני ההיכל, שרחב עשרים אמה.

⁶ שרחב רק עשר אמות,

כלומר, שהם קטנים מהם בחכמה ביחס הזה.

⁷ שתופרים בה סדקי בגדים, שהנקב שלה דק ביותר.

אמר רבא, ואנן כי אצבעתא בקירא⁹ לסברא,

אמר רב אשי, אנן כי אצבעתא בבירא^{10 11} לשכחה".

ובמסכת שבת (קייב' ע"ב) מצינו:

"אמר ר' זירא אמר רבא בר זימונא, אם ראשוני בני מלאכים - אנו בני אנשים,

ואם ראשוני בני אנשים - אנו כחמורים,

ולא כחמורו של ר' חנינא בן דוסא¹², ושל רבי פנחס בן יאיר¹³, אלא כשאר
חמורים".

⁸ כיתד - שנועצין אותו בחור קטן, שבקיר שבקושי הוא נכנס,

כך אנחנו לגמרא,

שרק מעט ממה שאנחנו שומעים אנו מבינים, וגם זה בקושי.

⁹ כאצבע - שנותנים בשעוה קשה, שאינה יכולה ליכנס בתוכה, אלא נדבקת אליה מעט,

כך אנחנו מתקשים בסברא.

¹⁰ כמו שהאצבע נכנסת בקלות לפי הבור,

כך אנחנו מהירים לשכוח.

¹¹ הר"ח גורס "בבירא", דהיינו זרעונים,

שהתוחב אצבעו בחרדל וכדומה, נוצר שם כעין גומא. וכשמסירה, חוזרת ומתמלאת הגומא מיד,

כך אנחנו, כשאנו מסיימין מסכתא ומתחילין אחרת, מיד שוכחים הראשונה.

¹² רש"י על המקום, ציין למעשה המובא במסכת תענית (כד' ע"א), גבי רבי יוסי דמן יוקרת, וכדלהלן:

"הויא ליה ההוא חמרא, כדהוו אגרי לה כל יומא - לאורתא הוו משדרי לה אגרה אגבה, ואתיא לבי מרה.

ואי טפו לה או בצרי לה, לא אתיא.

יומא חד, אינשו זוגא דסנדלי עלה, ולא אזלה, עד דשקלוהו מינה - והדר אזלה".

¹³ בחולין (ז' ע"א) מצינו:

"רבי פנחס בן יאיר, הוה קאזיל לפדיון שבויין,

פגע ביה בגינאי נהרא,

אמר ליה, גינאי, חלוק לי מימך ואעבור בך,

ולפי זה, יש להתבונן:

היאך אפשר ללמוד ולקבל מן "הרב הדומה למלאך",

והלא, יש מרחק כל כך עצום בין התלמיד לרבו.

כך הקשה מו"ר מרנא ר' חיים ליב הלוי שמואלביץ זיע"א ¹⁴.

ובכדי לחדד את קושייתנו, נביא בזה עוד ב' עניינים, וכדלהלן:

א. כתב בספר "הקנה" ¹⁵, וז"ל:

"החכם המחכים לתלמידו, אינו יכול להלביש חֲכָמָתוֹ בדיבורו -

רק שמינית.

והתלמיד, אינו משכיל בְּחֲכָמָתוֹ -

אמר ליה, אתה הולך לעשות רצון קונך, ואני הולך לעשות רצון קוני. אתה, ספק עושה, ספק אי אתה עושה.
אני ודאי עושה,

אמר ליה, אם אי אתה חולק, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם,
חלק ליה.

הוה ההוא גברא, דהוה דארי חיטי לפיסחא,

אמר ליה, חלוק ליה נמי להאי, דבמצוה עסיק,

חלק ליה.

הוה ההוא טייעא, דלווה בהדייהו,

אמר ליה, חלוק ליה נמי להאי, דלא לימא כך עושים לבני ליה,

חלק ליה ...

אקלע לההוא אושפיזא, רמו ליה שערי לחמריה - לא אכל, חבטינהו - לא אכל, נקרינהו - לא אכל,

אמר להו, דלמא לא מעשרן,

עשרינהו, ואכל,

אמר, ענייה זו הולכת לעשות רצון קונה, ואתם מאכילין אותה טבלים".

¹⁴ בספרו "שיחות מוסר", מאמר מא', עמ' קעא' - ז'.

¹⁵ מיוחס לרבי נחוניא בן הקנה זיע"א.

כי אם שמינית ממה ששמע.

אם כן, יושג לתלמיד חכם, שמינית שבשמינית".

ב. כתב מרנא¹⁶ ה"חתם סופר" זיע"א, וז"ל:

"התלמיד לא מצליח להגיע לתכלית הגבוהה, עד שיפרד מרבו,

כמו שיצחק לא קיבל גילוי שכינה, עד שנפטר אברהם אבינו,

וליעקב, התגלתה השכינה, רק עד שיצא מבאר שבע".

באופן, שהקושיא עולה וזועקת, היאך יכול התלמיד לקבל מרבו, כשהוא רחוק ממנו עד למאוד.

ה. ובביאורו הראשון, ביאר בזה מו"ר מרנא ר' חיים ליב הלוי שמואלביץ זיע"א, כדלהלן:

במסכת מגילה (כז' ע"ב) מצינו,

"רב הונא, הוה אסר ריתא¹⁷ - וקאי קמיה דרב.

אמר ליה, מאי האי,

אמר ליה, לא הוה לי קידושא, ומשכנתיה להמיינאי, ואתאי ביה קידושא.

אמר ליה, יהא רעוא, דתיטום בשיראי.

כי איכלל רבה בריה -

¹⁶ דרשות ה"חתם סופר", דרוש ל-ח' טבת, בהערה,

בשם "מקובלני ממורי הגאון" -

הוא הגה"ק רבי נתן אדלר זיע"א.

¹⁷ היה חגור מין גמי.

במסכת תענית (כ' ע"ב) איתא, שרב הונא היה עשיר מופלג,

וכתב ה"חזון איש" (בהוספות, בסוף סדר טהרות):

שאפשר, דהיינו לאחר שהעשיר מחמת ברכתו של רב,

הוא דאיטום בשיראי, הוא רק רמז, שנגזר עליו שתתקיים בו ברכת רב.

רב הונא, איניש גוצא הוה, גנא אפוריא¹⁸ -
אתיין בנתיה וכלתיה, שלחן ושדיין מנייהו עליה,
עד דאיטום בשיראי¹⁹ .
שמע רב ואיקפד, אמר, מאי טעמא לא אמרת לי כי ברכתיך, וכן למר²⁰ .
וכתב בהגהות הב"ח, וז"ל:
"דאע"ג, דלרב הונא לא היה שום רווח מהא דשדיין עליה מנייהו,
שמא היתה עת רצון, ובדידיה היה מתקיים, שהיה מגיע לעושר גדול".
ומתבאר מדברי הגמרא,
שהאדם שזוכה להגיע לידי השפעה, וסייעתא דשמיא,
הרי הוא נעשה "בעלים", על אותה "סייעתא דשמיא",
והרי הוא יכול להשפיע את אותה "השפעה", לכל סובביו.
ומשום כך, הקפיד רב מדוע לא אמר לו רב הונא "וכן למר",
משום שבאותה העת, היה רב הונא "בעלים" על אותו כוח ההשפעה.
ולפיכך, נוכל להבין, היאך יכול התלמיד ללמוד מן "הרב הדומה למלאך",
שכן, על אף ירידת הדורות -
יש לרב "המלאך", כוח "להשפיע את השפעתו" אף לתלמידו,
כי הוא הוא ה"בעלים" על אותה ברכה -
כי הוא הוא ה"בעלים" על אותה השפעה.

¹⁸ היה ישן על מיטה.

¹⁹ ומתוך שהיה רב הונא גוץ, לא ראו שהיה שוכב על המטה,

ואז פשטו והשליכו בגדיהן עליו, עד שנתכסה בשיראין.

²⁰ דהיינו,

אף אתה תהא מבורך בכך, דדלמא הויא ההיא שעתא שברכתיך עת רצון, והיתה מתקיימת הברכה אף בי.

וכעין יסוד זה, מצאתי בסייעתא דשמיא, בדברי רש"י הקדוש²¹, וכפי שכתב
וז"ל:

"אם רבו מסביר לו פנים -

הוא מחכים,

ואם לאו -

אינו מחכים מרבו."

והיינו:

שבפניו של הרב, יש כוח השפעה על התלמיד,

שיכול הרב, להשפיע על ידי פניו, על השגות החכמה - של תלמידו.

1. ובביאורו השני, ביאר בזה מו"ר מרנא ר' חיים ליב הלוי שמואלביץ זיע"א,
כדלהלן:

בספר ישעיה²², מתאר הנביא את מעלותיו של מלך המשיך כך -

"וְיִצְא חֵטֶר מִגִּזַע יִשְׂרָאֵל, וְנִצָּר מִשְׂרָשְׁיוֹ יִפְרָה. וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְהוָה, רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה,
רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה, רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת יְהוָה. וְהִרְיָחוּ בְיִרְאַת יְהוָה, וְלֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו
יִשְׁפּוֹט, וְלֹא לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ. וְשֹׁפֵט בְּצַדֵּק דְּלִים, וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעֵנְוֵי אֶרֶץ,
וְהִכָּה אֶרֶץ בְּשִׁבְט פִּיּוֹ, וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית רָשָׁע. וְהָיָה צַדֵּק אֲזוּר מִתְּנָיו, וְהֶאֱמוּנָה
אֲזוּר חֲלָצָיו."

ועניין זה, של "וְהִרְיָחוּ בְיִרְאַת ה'" -

הוא, שלמלך המשיח, יהיה חוש ריח, שעל ידו יוכל לדעת היכן האמת מצויה.

והנה, כתב הרמב"ם בפיי"א מהלכות מלכים ה"ג, וז"ל:

"וְאֵל יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ, שְׁהַמְלִיךְ הַמְּשִׁיחַ צָרִיף לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, וּמַחֲדִּישׁ
דְּבָרִים בְּעוֹלָם, אוֹ מַחֲיָה מֵתִים, וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֱלוֹ,

²¹ מסכת יבמות, קי"ז ע"א, ד"ה "ל"א".

²² י"א, א' - ה'.

אין הדבר כך.

שְׁהָרִי, רַבִּי עֲקִיבָא חָכֵם גָּדוֹל מְחַכְמֵי מִשְׁנֵה הָהָא, וְהוּא הָהָא נוֹשֵׂא פָלְיוּ שְׁל בְּן
פוֹזִיבָא הַמְּלֶךְ, וְהוּא הָהָא אוֹמֵר עָלָיו שֶׁהוּא הַמְּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ -

וְדָמָה הוּא וְכָל חַכְמֵי דוֹרוֹ שֶׁהוּא הַמְּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ,

עַד שֶׁנִּהְרַג בְּעוֹנוֹת,

כִּיּוֹן שֶׁנִּהְרַג, נוֹדַע לָהֶם שֶׁאֵינוּ.

וְלֹא שֶׁאֵלוּ מִמְּנוּ חַכְמִים, לֹא אוֹת וְלֹא מוֹפֵת.

וְעַקֵּר הַדְּבָרִים כִּכָּה הוּא, שֶׁהַתּוֹרָה הַזֹּאת חֲקִיָּה וּמְשַׁפְּטִיָּה לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים,
וְאֵין מוֹסִיפִין עָלֶיהָ, וְלֹא גוֹרְעִין מִהָאֵין.

וְכַתֵּב עַל זֶה הָרַאב"ד בַּהֲשֻׁגוֹתָיו, וּז"ל:

"אמר אברהם, והלא בן כוזיבא היה אומר אנא הוא מלכא משיחא,

ושלחו חכמים לבדקו, אי מורח ודאין או לא, וכיון דלא עביד הכי - קטלוהו",

ומבואר מדברי הראב"ד:

שכיוון שלא היה בו בבר כוזיבא את מעלת "מורח ודאין", שהוא בעצם מעלת

"וְהָרִיחוּ בְּיָרְאֵת ה' ", הרי הוא משיח שקר -

ומשום כך, הרגוהו חכמי ישראל.

ובמסכת נדה (כ' ע"ב) מצינו:

"ואמאי קרו ליה ²³ מרא דארעא דישראל,

דההיא אתתא, דאייתא דמא לקמיה דרבי אלעזר,

הוה יתיב רבי אמי קמיה, ארחיה ²⁴,

אמר לה, האי דם חימוד הוא.

²³ לרבי אלעזר בן פדת.

²⁴ רבי אלעזר בן פדת.

בתר דנפקה, אטפל לה רבי אמי, אמרה ליה - בעלי היה בדרך וחמדתינו.

קרי עליה ²⁵, 'סוד ה' ליראיוי'."

ומעשה זה, עניינו גם כן, כעין "מורח ודאין",

שעל ידי חוש הריח יכול רבי אלעזר בן פדת, לטמא ²⁶ או לטהר.

והוא, גם כן:

עניין "רב ותלמיד", שכאשר התלמיד מנסה לחשוב / להריח, מה היה רבו עושה
בשעה זו,

אזי, גם כאשר המרחק ביניהם גדול ועצום -

יכול התלמיד, ללמוד ולינוק מתורתו.

²⁵ תהילים, כה' - יד'.

²⁶ התוס' הרא"ש והרשב"א, הוכיחו, שדם חימוד טמא,

וכמו שמצינו בגמרא להלן (סו' ע"א), שכתבה, שאשה שתבעו להנשא אסורה, משום שחוששים שראתה דם
חימוד - מחמת הבקשה להנשא,

ולכן פירשו, שרבי אלעזר בן פדת, שאמר שהדם דם חימוד הוא, לא היתה כוונתו לפסוק ולטהר מחמת
הבחנה זו, אלא, רק הראה להם את גודל בקיאותו, אפילו שאין בכך נפק"מ לדינא.

אולם, הר"ן חולק, וסובר שדם חימוד טהור,

משום שלא היה רבי אלעזר בן פדת, מורה על הדם שהוא דם חימוד, אם אין בכך חילוק לדינא,

ועוד, מדוע טרח רבי אמי לברר אם הדבר אמת.

ומה שלהלן הגמרא אסרה אשה מחמת חשש חימוד -

תירץ, שמצוי שהתעוררות המקור להוציא דם חימוד, תגרום להוצאת דמים נוספים, וטימאוו מחשש דם נדה
אחר שיצא עם דם החימוד -

ורק רבי אלעזר בן פדת, שידע להבחין בריח הדם שאין בו תערובת דמים אחרים, וכולו דם חימוד, יכל לטהר.

וה"חשק שלמה" ביאר את שיטת הר"ן:

שדם חימוד טהור, משום שמקורו מהעליה.

ומעין יסוד זה, ובתוספת דבר סגולי בעניין, מצאתי בסייעתא דשמיא, בספר הקדוש²⁷ "מגיד תעלומה", שכתב:

שכאשר לוקח התלמיד בשכלו, כל מה שיכול ללמוד מרבו -

וחוקק את הדברים בזכרונו,

הרי הדבר אצלו כגרעין -

שבמשך הזמן, יצמח ויגדל.

ז. והנה, ידועה ומפורסמת הגמרא במסכת סוכה (כח' ע"א), וכדלהלן:

"תנו רבנן, מעשה ברבי אליעזר, ששבת בגליל העליון,

ושאלוהו, שלשים הלכות, בהלכות סוכה. שתיים עשרה, אמר להם שמעתי. שמונה עשר, אמר להם לא שמעתי,

ר' יוסי בר' יהודה אומר, חילוף הדברים. שמונה עשר, אמר להם שמעתי. שתיים עשרה, אמר להם לא שמעתי.

אמרו לו, כל דבריך, אינן אלא מפי השמועה,

אמר להם, הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי, מימי לא קדמני אדם בבית המדרש, ולא ישנתי בבית המדרש - לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי, ולא שחתי שיחת חולין, ולא אמרתי דבר²⁸ שלא שמעתי מפי רבי מעולם.

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי,

מימיו - לא שח שיחת חולין,

²⁷ לבעל ה"בני יששכר", הגה"ק רבי צבי אלימלך שפירא זיע"א מדינוב,

ברכות, ו' ע"א.

²⁸ כתב המאירי, וז"ל:

"לעולם יהא אדם ירא בהוראה, ושלא לסמוך על סברתו, אלא, אחר העיון הגדול,

ולא יהא בטוח בעצמו להורות, אלא, במה ששמע מפי רבו, או שהוא מקובל בו מפי חכם".

ולא הלך ד' אמות - בלא תורה ובלא תפילין,
ולא קדמו אדם בבית המדרש,
ולא ישן בבית המדרש - לא שינת קבע ולא שינת עראי,
ולא הרהר במבואות המטונפות,
ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא,
ולא מצאו אדם יושב ודומם - אלא יושב ושונה,
ולא פתח אדם דלת לתלמידיו - אלא הוא בעצמו,
ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם,
ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש - חוץ מערבי פסחים²⁹ וערבי יום
הכפורים. וכן היה ר' אליעזר, תלמידו, נוהג אחריו".
ובאבות דרבי נתן (נוסחא א', פרק ו', פסקא ג'), מצינו כדלהלן:
"מה היה תחלתו של רבי אליעזר בן הורקנוס,
בן עשרים ושתים שנה היה, ולא למד תורה.
פעם אחת, אמר, אלך ואלמוד תורה, לפני רבן יוחנן בן זכאי,
אמר לו אביו הורקנוס, אי אתה טועם, עד שתחרוש מלא מענה -
השכים, וחרש מלא מענה,

²⁹ במסכת פסחים (קט' ע"א) איתא:

"אמרו עליו על רבי עקיבא, מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד בבית המדרש - חוץ מערבי פסחים וערב יום
הכפורים,
בערבי פסחים, בשביל תינוקות כדי שלא יישנו,
וערב יזה"כ, כדי שיאכילו את בניהם".
וכתב שם הרשב"ם, וז"ל:
"כדי שיישנו את התינוקות ביום, ולא בלילה בשעת הגדה.
א"נ, כשמעכבין עד הלילה לאחר שהחשיך, ישנים התינוקות".

אמרו, אותו היום ערב שבת היה, הלך וסעד אצל חמיו,
ויש אומרים, לא טעם כלום מ-וי' שעות של ערב שבת, עד וי' שעות של מוצאי שבת.
כשהוא הולך בדרך, ראה אבן, הרימה - ונטלה - ונתנה לתוך פיו,
ויש אומרים, גללי הבקר היה.
הלך, ולן באכסניא שלו.
הלך, וישב לו לפני רבן יוחנן בן זכאי בירושלים,
עד שיצא ריח רע מפיו,
אמר לו רבן יוחנן בן זכאי, אליעזר בני, כלום סעדת היום. שתק. שוב אמר לו,
ושתק.
שלח וקרא לאכסניא שלו,
אמר להם - כלום סעד אליעזר אצלכם. אמרו לו - אמרנו, שמא אצל רבי היה
סועד,
אמר להם, אף אני אמרתי, שמא אצלכם היה סועד,
ביני וביניכם, אבדנו את רבי אליעזר מן האמצע.
אמר ליה, כשם שיצא לך ריח רע מפידך, כך יצא לך שם טוב בתורה.
שמע עליו הורקנוס אביו, שהיה לומד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי, אמר - אלך
ואדיר אליעזר בני מנכסי,
אמרו, אותו היום רבן יוחנן בן זכאי יושב ודורש בירושלים, וכל גדולי ישראל
יושבין לפניו,
שמע עליו שבא, הושיב לו שומרין,
אמר להם, אם בא לישוב אל תניחוהו,
בא לישב, ולא הניחוהו.
היה מדלג ועולה, עד שהגיע אצל בן ציצית הכסת, ואצל נקדימון בן גוריון, ואצל
בן כלבא שבוע, היה יושב ביניהם - ומרתת.

אמרו, אותו היום נתן עיניו רבן יוחנן בן זכאי ברבי אליעזר,
ואמר ליה, פתח ודרוש,
אמר ליה, איני יכול לפתוח,
דחק עליו, ודחקו עליו התלמידים, עמד, ופתח ודרש בדברים שלא שמעתן אוזן
מעולם -
כל דבר ודבר שיצא מפיו, עמד רבן יוחנן בן זכאי על רגליו, ונשקו על ראשו -
ואמר לו, רבי אליעזר - רבי, אמת למדתני.
עד שלא הגיע [עת] לצאת, עמד הורקנוס אביו על רגליו. ואמר, רבותי, אני לא
באתי אלא להדיר אליעזר בני מנכסיי, עכשיו כל נכסיי יהיו נתונים לאליעזר בני.
וכל אחיו פטורין, ואין להן בהן כלום".
וממעשה זה מתבאר לנו:
שלא כל מה שאמר רבי אליעזר, הם דברים ששמע מפי רבו - רבי יוחנן בן זכאי,
שכן, באותה העת שדרש בפני רבו, דרש דברים שלא שמעתן אוזן מעולם,
ואם כן, היאך יכול היה רבי אליעזר להעיד על עצמו, שמעולם לא אמר דבר שלא
שמע מפי רבו.
ברם, להמתבאר בעניין "מורח ודאין", שהוא חוש הריח שהיה בו ברבי אלעזר בן
פדת, ויהיה גם כן אצל מלך המשיח לעתיד לבוא, אפשר:
שהיה הדבר גם כן אצל רבי אליעזר בן הורקנוס,
וביאור העניין, הוא:
שלעולם, אמת ונכון הדבר, שאמר רבי אליעזר דברים שלא שמעתן אוזן מעולם,
אך, מכיוון שהיה רבי אליעזר דבק בתורתו של רבו, רבן יוחנן בן זכאי -
היה שם לנגד עיניו, בכל עת, את דרך צורת הלימוד של רבו, ואת צורת מחשבתו
של רבו,
ורק כאשר היה בטוח שאם היה רבו עומד לפניו, היה מסכים עמו -

היה אומר את אותה הסברה, ואת אותו החידוש.

ולפי זה, אפשר לבאר בעניין רב ותלמיד:

ש"ע"פ שאין התלמיד "קרוב" לדרגת רבו -

"דרגת מלאך",

בכל זאת, יכול הוא לקבל את תורת רבו, על ידי אותו חוש ריח של "מורח ודאין".

ח. במסכת מועד קטן (יז' ע"א) מצינו:

דשפחתו של רבי הקדוש, ראתה אדם אשר מכה את בנו הגדול,

ומכיוון שעבר על לאו של ³⁰ "וְלִפְנֵי עֹר לֹא תִתֵּן מְכַשְׁלִי",

היא נדתה אותו.

"ולא נהגו חכמים קלות בנידויה, שלוש שנים".

ונתקשה הרא"ש ³¹:

"תמה הראב"ד ז"ל, למה שהה זה בנידויה ג' שנים?

אם היתה היא קיימת, למה לא התירה לו?

ואם מתה, למה לא התיר לו רבי?

ואם תאמר, שכבר מת, למה לא היה מתיר ר"ג שהיה נשיא ³²?

ותירץ:

"דודאי כשאינו יודע מי הוא המנדה, אז הנשיא מתיר ...

אבל כשהמנדה הוא ידוע והוא חשוב, ימנע כל אדם מלשקול עצמו כנגדו,

³⁰ ויקרא, יט' - יד'.

³¹ מועד קטן, פ"ג, סי' יא'.

³² הלא "אמרינן לקמן בשמעתין, 'נידוהו, ואינו יודע מי נידוהו, ילך אצל נשיא',

אלמא, נשיא עדיף מכולהו".

שאם הוא שוה לו בחכמה, שמא אינו שוה לו ביראת חטא - ולא לגדולה - ולא למנין שנים,

ועל כל זה, צריך לדקדק, כשירצה אחר להתירו מה שאסר חבירו, והשפחה, היה בה חכמה יתירה ויראת חטא, ולא רצו לשקול עצמם כנגדה - עד שנוקקו לו גדולי הדור והתירו לו".

ולאור המתבאר, במעלותיה של שפחתו של רבי הקדוש, נוכל להבין את הטעם שהאריכה התורה הקדושה במעשיו של אליעזר:

דמחמת שהיה אליעזר משמש את אברהם אע"ה בכל כוחו, האריכה התורה הקדושה בענייניו, בכדי שנלמד ממנו שימוש תלמידי חכמים מהו,

וכל זאת, מחמת³³ ש"גדולה שמושה של תורה, יותר מלימודה". ויסוד זה, מחבר בין ב' הביאורים של מו"ר מרנא רבי חיים ליב הלוי שמולאביץ זיע"א:

דבכדי לקבל "כוח השפעה", ובכדי להיות "מורח ודאין", חייב האדם לקיים בעצמו "שימוש תלמידי חכמים", פשוטו כמשמעו, משום שבלא זה, אין מציאות של "רב ותלמיד" כלל ועיקר.

ט. על הפסוק (בראשית כד, ה):

"וַיֹּאמֶר אֱלֹוֹ הָעֶבֶד, אֹוֹלִי לֹא תֵאבְּהָ הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת, הִהְשֵׁב אֲשִׁיב אֶת בְּנֵךְ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָצֵאתָ מִשָּׁם",

דרשו רבותינו ז"ל (בראשית רבה, פרשה נט', ט'³⁴):

"הָדָא הוּא דְכָתִיב³⁵, 'כְּנֻעַן בְּיָדוֹ מֵאֲזִנֵי מְרֻמָּה, לַעֲשֹׂק אֶהְיֶה',

³³ ברכות, ז' ע"ב.

³⁴ ויעוין עוד בדברי רש"י הקדוש (בראשית, כד' - לט'), ובדברי ה"שפתי חכמים" שם.

³⁵ הושע, יב' - ח'.

'פנען' - זַה אַליעזר,

'פידו מאנני מרמה' - שְׁהִיָּה יוֹשֵׁב וּמִשְׁקִיל אֶת בְּתוּלָהּ, רְאוּיָהּ הִיא אוֹ אֵינָהּ רְאוּיָהּ,

'לעשק אהב' - לְעֶשֶׂק אֶהוּבוּ שֶׁל עוֹלָם, זַה יִצְחָק,

אָמַר - אוֹלֵי לֹא תֵאבְּהָ, וְאֶתְּנֶן לּוֹ אֶת בְּתוּלָהּ,

אָמַר לוֹ - אֶתְּנָה אֶרְוֶר, וּבְנֵי בְרוּךְ, וְאֵין אֶרְוֶר מִתְּדַבֵּק בְּבְרוּךְ.

וביאר בזה ³⁶ המהרז"ו:

שהיה קשה לבעל המדרש, שאחר שאנו יודעים את גודל קדושתו ומעלותיו של אליעזר, היאך קראתו התורה הקדושה בשם "עבד",

שכן, כאשר נאמר בפסוק "וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד", משמע, שאליעזר הוא "עבד" ככל העבדים.

ולפיכך, דרש בעל המדרש, שאליעזר הוא כנען, שעליו נאמר ³⁷ "אֶרְוֶר פְּנֵעַן עֶבֶד עֶבְדִּים יְהִיָּה לְאַחֲיוֹ",

וממילא, כאשר נאמר "וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד", היינו, העבד המפורסם ביותר עלי אדמות.

ונראה לבאר בזה:

דהנה, דרשו רבותינו ז"ל ³⁸, שלעבד אין ייחוס,

ולמדו זאת, ממה שאמר אברהם אע"ה לאליעזר ולישמעאל ³⁹ "שָׁבוּ לָכֶם פֶּה עִם הַחֲמוֹר" -

"עם הדומה לחמור",

³⁶ בפירושו למדרש.

הוא הגה"ק רבי זאב וואלף איינהורן זיע"א, מהוראדנא.

³⁷ בראשית, ט' - כה'.

³⁸ יבמות, סב' ע"א.

³⁹ בראשית, כב' - ה'.

וכשם שלחמור אין ייחוס, אף להם אין ייחוס.
והנה, במסכת גיטין⁴⁰ למדנו, ש"המשחרר עבדו, עובר בעשה",
שנאמר⁴¹, "לְעֵלְמָ בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ".
ואם כן, יובן, מפני מה לא שחרר אברהם אע"ה את אליעזר,
מחמת, שלא רצה לעבור על אותה מצוות עשה.
ומכיוון⁴² ש"מה שקנה עבד, קנה רבו",
אם כן, בשעה שחימד אליעזר את יצחק אע"ה לחתנו, הרי הוא גוזל את אברהם
אע"ה -
שהלא, אין לו משל עצמו כלום.
ובפרט, שאין לו ייחוס כלל ועיקר, מחמת היותו "עבד".
ולפיכך, דרשו רבותינו ז"ל, את עניין הגזילה על אליעזר,
שכן, אין הדבר כפגיעה בכבודו,
אלא, ביאור מפני מה אינו יכול לעשות כן -
כי באם הוא יעשה זאת, הלא הוא גוזל את אדונו.
ברם, כאשר שימש אליעזר את אברהם אע"ה באמונה, למרות ששלל ממנו את
מחשבתו להיות מחותנו,
הוא זכה, שיוציאו הקב"ה מכלל אותו "ארור",
וכפי שדרשו רבותינו ז"ל (בראשית רבה, פרשה ס', ז'):
"אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן רַבִּי דוֹסָא, כְּנֻעַן הוּא אֱלִיעֶזֶר,
וְעַל יְדֵי שְׁשֵׁרֶת אוֹתוֹ צָדִיק בְּאֵמוּנָה, יָצָא מִכָּלל אֲרוּר לְכָלל בְּרוּךְ",

⁴⁰ לח' ע"א.

⁴¹ ויקרא, כה' - מו'.

⁴² פסחים, פח' ע"ב.

כי האדם המתבטל אל תלמידי החכמים שבדור, על ידי שהוא משמש אותם בכל כוחו,

הוא זוכה להפך את עצמו ואת ייחוסו, עד שנעשה ל"בריה חדשה".

ל. מהמבואר במאמר זה, נמצינו למדים, כדלהלן:

א. דהמשמש ת"ח בכל כוחו, זוכה לקבל את מידותיו של רבו,

כשם שהיה אליעזר שליט ביצרו, כאברהם אע"ה.

ב. דהמשמש ת"ח בכל כוחו, זוכה לקבל מהם שפע רב, בתורתו ובכל ענייניו,

וכהביאור הראשון בעניין "רב ותלמיד".

ג. דהמשמש ת"ח בכל כוחו, זוכה לראותם בכל עת לנגדו,

וממילא, הוא יכול בכל עת לכווין את שמועתו ומעשיו, ב-ד-י-ו-ק כפי מעשיהם,

וכהביאור השני בעניין "רב ותלמיד".

ד. דהמשמש ת"ח בכל כוחו, נחשב ל"אדם ידוע וחשוב", אשר מתחשבים

בדעתו הרחבה,

וכעניין שפחתו של רבי הקדוש.

ה. דהמשמש ת"ח בכל כוחו, דבריו עושים רושם גם על הרשעים הגדולים

ביותר,

וכעניין אליעזר, שקיבלו לבן ובתואל את דבריו.

ו. דהמשמש ת"ח בכל כוחו, זוכה להפך את ייחוסו,

דהיינו:

שאף אם הוא עבד - "ארור", כאליעזר - "כנען",

ממילא, הוא יצא מכלל ארור לברוך.

ז. ומעתה, יובנו אל נכון דבריו של רבי עקיבא ⁴³:

⁴³ מדרש רבה, פרשה ה', יב'.

"אמר רבי עקיבא, למה נמשלו ישראל פֶּעוּף,
מה עוף אינו פורח אלא בפנפים, אף ישראל - אינן יכולין לעמד אלא בזקנים",
כי שימוש ת"ח, אינו כמליצה בעלמא,
שימוש ת"ח, הוא "כנפי הפריחה" של עם ישראל,
ומבלעדי זה, אין אנו יכולים להתקיים כלל ועיקר.
והנה, כאשר נתבטל אל התלמידי חכמים - "זקני הדור", בכל כוחינו ומהותינו,
נזכה לקבל "כנפי פריחה", בעבודת הי"ת,
"כנפי פריחה", אשר יחברו אותנו אל ה"תורה הקדושה", אשר היא חיינו ואורך
ימינו,
"כנפי פריחה", אשר ישפיעו עלינו את כל הטובות שנתבארו במאמרינו זה.
יתן הי"ת, ונזכה לזה. אמן.

ילקוט שמעוני, פרשתן, רמז תקל, ד"ה "אמר ר' ישמעאל".

לזכרון עולם בהיכל ה'

- הגה"ק רבי רפאל משה אלבאז בן רבי שמואל זיע"א
- רבי אברהם איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי שלום איבגי בר רחמה זצ"ל
- רבי חנניה אדרי בר מימה זצ"ל
- רבי רחמים אדרי בר ביחה שמחה זצ"ל
- רפאל סיבוני בר גרסיה ז"ל
- משה חיון בר קוקה ז"ל
- דב לוסטרניק בר אביבה ז"ל
- שלמה בר אסתרלייה ז"ל

~~~

- הצדקת מזל טוב אלבאז (לבית סודרי) בת רבקה ע"ה
- הצדקת ברוריה מויאל בת חוה ע"ה
- זוהרה פרץ (לבית כהן) בת רחל ע"ה
- מזל טוב סיגלר (לבית עובדיה) בת זוהרה ע"ה
- רחל עמוס (לבית מלכה) בת אסתרלייה ע"ה
- אליס חוה עישה לוי (לבית סיבוני) בת גרסיה ע"ה
- חנה בת ליליאן ע"ה
- קונפיטה בת דינה ע"ה
- חנה אילוז בת פרחא ע"ה
- איילה בת נעמי ע"ה